

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Веска Кирилова Гювийска
преподавател във Факултет по педагогика, ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград

върху ДИСЕРТАЦИЯ

на тема: „ТЕХНОЛОГИЧЕН МОДЕЛ ЗА РАЗВИТИЕ НА НАДАРЕНИ УЧЕНИЦИ
ОТ НАЧАЛНИТЕ КЛАСОВЕ“

за присъждане на образователна и научна степен „Доктор”
област на висше образование: 1. Педагогически науки
професионално направление: 1.2. Педагогика
докторска програма: Теория на възпитанието и дидактика

Автор: **ПЕТЯ АНГЕЛОВА КОСТОВА**

Научен ръководител: **проф. дн Добринка Тодорина**

1. Общо представяне на научното изследване

Научният текст е в обем от 146 стр., разпределен в Увод, Три глави, Заключение, Литература и Приложение. Литературата включва 167 източници на кирилица, латиница и интернет-източници. Езикът е строго академичен, подкрепен с технологично и техническо оформление на текста. Налични са понятийни схеми и диаграми, които придават яснота по разисквания въпрос. Темата и проблемът са съвременни и целесъобразни и включени в научен режим на реализация. Изведени са коректно методология и методика на изследването, както и тяхната статистическа защита. Мотивационната рамка на изследването също е налична, както и изборът на проблем в сферата на креативните стратегии в началното училище, както и стимулиране и развитие на надарени и талантиливи ученици. Предоставеният автореферат е с съответствие с научните изисквания и вярно отразява научният текст. Самата личност на докторанта се отличава с деликатност, което позволява работата с надарени деца при апробиране на предоставения модел в приложната част на изследването да са случи в един хуманен режим на работа.

2. Избор на тема и проблем

В случая темата и проблемът са насочени към обучаващия дизайн в началното училище и съгласуване на технология и личните цели и потребности на надарените ученици от развитие. Предвид проектния характер на всяка технология, е извървян последователно поэтапния характер в конституирането и конструирането на подходящ

модел за обучение на надарени ученици. Контекстуалният характер на изследването е свързан с началните класове в българското училище и спецификата на надарените ученици. Предвид идентификацията на надарения ученик в ранен етап от неговото развитие са посочени подходящи диагностики и методики. Докторантът показва добро владение на информация за автори, школи и идеи, свързани с проблема за надареността и в частност обща надареност. Доколкото в научното пространство на евристиката като наука навлизат нови понятия, като нестандартност, креативност, творчество, както и цели научни направления като „педагогика на творчеството“ е необходимо да са разграничат по-категорично посочените понятия, както и да се изведат релациите „обща надареност-специална надареност“, и „обща надареност-училищна надареност-продуктивна творческа надареност“, свързани с фактори като насоченост, цели мотиви, теми, интереси, работоспособност на талантиливи или надарени ученици. Изборът на водещото понятие „обща надареност“ е необходимо да се защити не само като концепция, но и като лично кредо на докторанта. Съществува и различна комбинация между „интелигентност и креативност“, и не е задължително двете да са реципрочни. В изследването във втора глава се измерва приоритетно „интелектуалното развитие“ в причинно-логически контекст. Ето защо докторантът трябва да уточни разликите в посочените понятия, за да бъде сигурен в своето научно послание.

3. Смесови ядра, ценности и факти в изследването

В първа глава на изследването основно се визира профилът на надареното дете, както и неговата идентификация и диагностика. Посочени са класически източници на информация за надареността като Пол Торънс, Ед. де Боно, и български автори като Г. Пиръов, Д. Тодорина, М. Сотирова и др. Докторантът се придържа основно към школата на Д. Тодорина като един от пионерите в сферата за надареността на детето. Много от нейните идеи за диагностика и развитие на надареното дете намират място и отзвук в текста на докторанта. Визират се и образователни проблеми на надарените деца, както и фактори и условия за тяхното разрешаване. Надареността като научен конструкт е разгледана в широк социален и психолого-педагогически контекст. Текстът може да бъде обогатен с идеи на В. Станков, Л. Десев, Ася Велева, Ел. Русинова, Я. Мерджанова, които работят в същата проблематика и последните години преформатират въпроса за надареността по посока на креативността, евристиката и педагогика на творчеството.

За основното смислово ядро във втора глава на научното изследване е посочено понятието „взаимодействие“, доколкото втора глава е посветена на отношението (като част от взаимодействието) на деца, родители и учители към проблема за надареността. То е изследвано с необходимата компетентност, целенасоченост и професионално внимание. Изведени са статистически зависимости, които отразяват обективно позициите на детето с дарба в институции като семейство и училище. Посочени са и косвено връзките между родители и учители на личностно равнище, което обогатява самото взаимодействие

Ролята на урока, както и на извънурочни и извънучилищни дейности в и по повод развитието на надареното дете има спомагателен характер. Предвид насочеността на изследването към училището като институция и нейния водещ характер в ранното идентифициране и развитие на надареното дете, както и обучаващи модели, ще бъде уместно основната релация да бъде „обща надареност-урок“. Такъв подход ще бъде не само любопитен, но и повече от необходим по отношение на понятия като „класическа форма на обучение като урокът“ и „обща надареност“. Възможността за капитализиране и оптимизиране на урока като форма на обучение откъм страна на субективни позиции на учениците, ще обогати и самото дидактическо познание. Пренасочване на вниманието в изследването по посока на социални релации и позиции на институции като семейството и училището предполага по-широк педагогически модел. Неговите проекции са по-скоро възпитателни, отколкото строго дидактически. В основна ценност на изследването във втора глава се визира начинът на отношение към деца, които рано проявяват и изявяват своята дарба. Особено място е отделено на личността на самото дете, което води към позициониране на Аза в контекста на педагогически фактори като интереси, свободно време, професионално ориентиране. По този начин детето оценява себе си, и става субект на собственото си развитие. Всички ученици в училище, могат да направят такава самооценка и навярно е трудно да се разграничат позициите на ученикът с дарба от децата, които не влязат в този тип класификация, защото мечтата и интересът съпътстват всяко детство. Изследването ще се обогати, ако измерването на интелектуалното равнище при децата, се подкрепи с тестове за емоционална и социална интелигентност. Такъв подход ще разшири профилът на надарения ученик в началното училище.

Фактологичният материал във втора глава е свързан с база от данни на анкетни карти с родители, учители и ученици в началното училище. Той е обемен и широка конфигурация, включващ респонденти пряко или косвено свързана с начални класове.

Изследването ще спечели, ако в него намерят място учители, ученици, родители от различни населени места, и с различен социален статус на семейство и училище. Това ще създаде допълнителен социологичен прочит, който да подкрепи или опонира на предоставения педагогически такъв.

В трета глава се обосновава технологичен модел за развитие на надарени деца в началното училище. Той е логичен, мобилен и добре конструиран със система от критерии, показатели и индикатори. Посочени са педагогически подходи като методологическа база за неговата реализация в полза на личностния подход. Последният обаче има приоритетно възпитателни проекции, при условие че моделът е дидактически. Координацията и субординацията от посочени подходи като дейностен, интерактивен, антропологичен, които са на различно ценностно ниво трябва да бъде изведена не с описания, с необходимата обяснение за избор. Моделът е апробиран и са постигнати статистически значими резултати. Той е научен по своята същност и професионален в своето послание. Създаден е с необходимите компетенции и визира оптимизиране на дейността с надарените деца в началното училище.

4. Технологичен модел. Експериментална част на изследването

Най-голямо внимание в научното изследване е отделено на технологичния модел за развитие на надарените деца в училище. Той е част от приносните моменти в приложната част на изследването и позволява да бъде апробиран и от други колеги. Моделът приоритетно е насочен към хуманитарна предметна област – български език и литература и реализиран в трети клас. Мотивът за този избор е посочен още при анкетното проучване на ученици в различни класове на началното училище и тестовите за интелектуално развитие на учениците. Отличава се с логичност и непреднамереност, което го прави мобилен като начин на реализация. Индикаторите са свързани с интелектуалното развитие на надарени ученици и тяхната продуктивна творческа дейност. В случая са разгледани индикатори за училищна надареност и продуктивно-творческа такава. Ако този момент беше обоснован в теоретичната част на изследването, хипотезата би могла да се разглежда в няколко насоки. Диференцирането на ученици с училищна и продуктивна надареност и създаване на съответния профил също може да доведе до нови и неочаквани изводи. Моделът е апробиран чрез система от евристични методи и стимулиращи задачи. Докторантът може да включи по-смели идеи, с които се отличава например мултиензорното обучение на Яна Мерджанова, и които дават силен

евристичен ефект. Интересът да се изследва „общата надареност“ на учениците като класически феномен в училище може да бъде потърсен и в други предметни области. Предположението е, че ученици с „училищна надареност“ ще покажат навсякъде висока успеваемост, но „креативността“ при учениците е възможно да бъде локализирана и изведена в нетипични съчетания с интелигентността и интелектуалното развитие.

Личностно-професионалните качества на докторанта позволяват той да бъде близо до мисленето на учениците, с висок коефициент на емпатийност. Този факт позволява ценностно моделът да не бъде обвързан с научна претенциозност или недоказуеми авангардни идеи. Моделът залага на повседневното мислене на учениците и онова, което действително се случва или може да се случи в педагогическата практика. Той е насочен към всички ученици, без да ги селектира, давайки равен шанс на всеки в решаването на задачите. По този начин той е част от креативни задачи за всички ученици и отчита постижението на децата. Основният смислов акцент в избора на технологичен модел е четенето, както и продуциране на текстове в часовете по литература и български език. Сам по себе си изборът е добър в няколко насоки:

- единство на реч и език;
- типови дискурсивни практики в началното училище;
- креативни техники за обучение в началното училище.

Изборът на този смислов акцент задължава докторантът четенето, и продуциране на текстове в началното училище да бъдат включен в креативни стратегии, които да го потвърдят. Насочеността към „критическото мислене“, „четене с разбиране“ или „мултисензорни задачи“ ще обогатят неговата идейна платформа и ще я превърнат в иновативна.

5. Препоръки и бележки

1. Разграничаване на понятията „обща интелектуална надареност“ от „училищна надареност“, и „творческа продуктивна дейност“, които не са идентични понятия.
2. Допълване на тестове за „развитие на интелекта“ които се измерват по определени критерии като внимание, логически операции и др. с тестове за „емоционална интелигентност“ и „социална интелигентност“, които дават по-пълна представа за надареното дете или креативното такова.
3. Разграничаване на понятията „надареност“, „креативност“ и „детско творчество“, които са от различен ценностен ред.

4. Извеждане на понятието „продуктивно творческа дейност“, което има много по-широк профил от посочените индикатори, както и връзката му с понятията „продуктивно мислене“, и „продуктивно учене“.
5. Концептуализиране на релацията „обща надареност“ и урокът като „основна форма на обучение“, които са водещи понятия на изследването, но могат да бъдат включени в различен режим на употреба като : Възможно ли е урокът да стимулира „обща надареност“ при децата в началното училище или може да стимулира само „училищна надареност“, но не и творческа такава? Кои от дейностите като извънкласни и извънучилищни са най-подходящи за стимулиране на „обща надареност“ или иде реч единствено и само за развитие на „специална надареност“?
6. В изследването е отделено голямо внимание на ролята на учителя и родители за стимулиране и развитие на „обща надареност на децата“ в началното училище, но те не са включени в технологичен модел, дори контекстуално.
7. Развитието на „общата надареност на децата“ в началното училище е свързана единствено с уроци по литература и български език, което на практика ограничава моделът „обща надареност“, който е с много по-широк диапазон на проявление.
8. Преминаване от „интерактивни методи“ за развитие на надарени ученици в началното училище към нови техники и контекста на „креативността“.

Въпрос: Кои са основанията за извеждане на релацията „обща надареност“ и „урокът в началното училище“, предвид възможността за търсене на нови форми на обучение в съвременното образователното пространство?

6. Заключение

Представеният дисертационен труд, разработен от докторант Петя Костова, отговаря на изискванията, които се предявяват към научни изследвания за придобиването на образователната и научна степен „доктор“. Подкрепям като рецензент докторант Петя Костова за придобиването на образователната и научна степен „доктор“ по Докторска програма „Теория на възпитанието и дидактика“.

17. 08. 2019 г.
Благоевград

Рецензент:
доц. д-р Веска Гювийска